

CSAPÓ JÁNOS

A KULTURÁLIS TURIZMUS LEHETŐSÉGEI SZÉKELYFÖLDÖN

A kulturális turizmus jellemzői és hatásai

A turizmuson belül napjainkban egyre nagyobb szerepet tölt be a kulturális turizmus. A jelenség lényegében az utóbbi évtizedek fogyasztói szokásainak változásával, a diszkrecionális jövedelem növekedésével, annak megváltozott költési szokásaival, illetve jelen esetben elsősorban a kulturális igények iránti kereslet növekedésével magyarázható. Annak ellenére, hogy világviszonylatban a kulturális turizmus az összes idegenforgalom mintegy 7-8 %-át adja csupán, egyes országokban (pl.: Ír Köztársaság) ez az arány elérheti akár az 50 %-os volument is.

A kulturális turizmus fogalma mindazonáltal eléggé összetett és a szakemberek véleménye sem teljesen egyezik e téren:

Kulturális turizmus:

–Elsősorban ifjúsági és nyugdíjas túrák, speciális érdeklődésű utak, kulturális és vallási témájú utazások, zenei és képzőművészeti túrák, kulturális témájú konferenciák, fesztiválok, szakmai utazások, falusi turizmus. (Lengyel, M. 1988)

– Két fő rész (Fülöp, I. 1994):

- a) a múlt tárgyi kulturális öröksége;
- b) a jelen kulturális kínálata.

–Az egyre sokrétűbb turisztikai válfajok, ágazatok egyike. Legegyeszerűbben azt mondhatnánk, a turizmusnak azon ágazata, amelyben a turista számára a legfőbb (döntő) indítékot a kulturális motiváció (...) szolgáltatja. (Horváth, A. 1999)

–Kulturális turizmus körébe tartozik minden, ami nem tömezturizmus. Így tehát azon turista vesz részt a kulturális turizmusban, aki nem az otthoni igények reprodukálása végett utazik el egy otthonától távoli országba, vagy tájra, hanem a megfelelő motivációval felvértezve kívánja megismerni egy másik kultúra értékeit. (Trócsányi, A. 2001)

Jelen tanulmány szerzője talán Horváth és Trócsányi definíciójával ért leginkább egyet, hisz a kulturális turizmust, úgy érzem, nem lehet „beskatalyázni” bizonyos idegenforgalmi formák közé, annak leginkább kulturális indíttatása, tehát a motiváció jelenléte adja igazi lényegét.

A kulturális turizmus rendkívül összetett diszciplína a természeti környezet és a társadalom szemszögéből vizsgálva egyaránt; annak jellemzőit az első táblázat tartalmazza.

Pozitív hatások:	Negatív hatások:
A regionális kultúra fejlődése	A kultúra kommercializálódása
Természeti környezet védelme	Környezetrombolás
Tájegységek idegenforgalmi kiemelése	Környezetidegen idegenforgalmi befektetések
Tájba illő korszerű építészet	Túlzott turistaforgalom kis területre koncentrálva
Helyi hagyományok, kultúra erősítése, védelme	Tájidegen építészet
Nem szezonális, kitolhatja a turisztikai szezont	Mellérendelt szerepet tölt be (package igény)
Fenntartható turizmus egyik formája lehet	Konfliktus-forrás

1. táblázat

A kulturális turizmus jellemzői Székelyföldön

Székelyföld Erdély egyik olyan történeti-néprajzi egysége, mely rendkívül gazdag történelmi múlttal, néprajzi emlékekkel és más fontos, a turizmus számára is kiaknázható kulturális attrakciókkal rendelkezik. Színes és változatos vonzerőit a természeti táj szépségei mellett tehát a népművészet, az építészet, a vallás illetve a multikulturalizmus napjainkban is jelen lévő értékei adják. A teljesség igénye nélkül néhány példával kívánom szemléltetni Székelyföld gazdag kulturális értékeit.

Népművészet

Talán Székelyföld népművészeti értékei adják annak igazi varázsát az odaérkező turista számára, hiszen a látogatók változatos és sokszínű kultúrák hagyományait eleveníthetik fel a térségben. A népi építkezés, illetve bútorkészítés leghíresebbjei a *székely kapuk* (Máréfalva, Fenyéd, Malomfalva), illetve a *festett, faragott bútorok, fazekas termékek* (Korond,

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. Válogatás a II. Székelyföld Konferencia előadásából (Vargyas, Csernátón). A népi mesterségek széles skálája is megfelelő alapot szolgáltat a térség vonzerejének növelésében. Felismerve az ebben rejlő lehetőségeket Székelyföldön évek óta szerveznek nyári táborokat nemcsak a székelyföldi, hanem a Magyarországról érkező gyerekeket, fiatalokat is megismertetve a vidék kultúrájával (*népművészeti táborok*: Vargyas, Csernátón; *néptánc és ének táborok*: Felsősófalva, Gyimes).

Rendezvényturizmus, kulturális rendezvények

A kulturális turizmus egyik legfontosabb attrakcióit a különböző kulturális rendezvények, programok szolgáltatják. Székelyföld fontos és évente megrendezendő programjai közül is kiemelendő a *Székelyfesztivál* (Székelyudvarhely), és az *Ezer Székely Leány Fesztivál*. A várak és kastélyok programjai közül feltétlenül meg kell említeni a különböző zenei és művészeti fesztiválokat, kézműves vásárokat (*Lázár-kastély*, *Mikó-vár*, *Csonka vár*). A konferencia-turizmus még gyerekcipőben jár Székelyföldön, azonban csírái néhány frekventált turista központban már megtalálhatók (Bálványos–Tusnádfürdő: *Székelyföld konferencia*).

Építészeti emlékek

Székelyföld építészeti emlékei szintén változatos turisztikai kínálattal bírnak. Többek közt ide sorolandók a *székelyföldi templomok*, a 13-15. sz.-i *erődtemplomok*, melyeket kazettás mennyezetük és híres falfreskóik tesznek egyedülállóvá (Gelence, Bögöz, Derzs).

Az építészeti emlékek egyik fontos kategóriája az Erdély történelmét reprezentáló emlékművek is: *Farkaslaka* (Tamási Áron), *Szejkefürdő* (Orbán Balázs), *Parajd* (Áprily Lajos), *Dálnok* (Dózsa György), *Csomakőrös* (Körösi Csoma Sándor), *Csikzsögöd* (Nagy Imre).

A kastélyok és várak széles repertoárjából csak a fontosabbakat kiemelve megemlítendő a szárhegyi *Lázár-kastély*, a Csíkszeredai *Mikó-vár*, vagy a székelyudvarhelyi *Csonka vár*. Ezen kastélyok és várak immáron évek óta egyben különböző kulturális rendezvények megtartására is szolgálnak.

Vallásturizmus

A kulturális turizmus egyik speciális ága a vallásturizmus. Székelyföld egyik legfontosabb vallási eseménye a *Csiksomlyói Pünkösdi Búcsú*, ahova évente több százezer ember is ellátogat. A búcsújáráhelyek, templomok látogatása még nagy lehetőségekkel bírhat Székelyföld kulturális turizmusának felfejlesztésében, ösztönzésében, azonban megemlítendő, hogy a megfelelő hozzáadott programok nélkül ez a lehetőség elenyészni látszik.

Ifjúsági turizmus

A fentebb említett besorolások már nagyrészt említették az ifjúsági turizmust is. A fiatalok utaztatásában rejlő lehetőségek szintén komolyabb potenciállal rendelkeznek Székelyföld viszonylatában, kiaknázásuk pedig egy újabb fontos kapocs lehet a térség és Magyarország kulturális kapcsolatai tekintetében. Tanulmányutak szervezésével a magyarországi fiatal generációkat is meg lehetne/kellene célozni, főleg a középiskolás kortól akár az egyetemista korosztályig is.

Jelen fejezetben jellemzett változatos kulturális motivációk azonban sohasem fognak önálló vonzerőként a piacra kerülni, megfelelő marketing és promóció hiányában. A kulturális turizmus egyik legfontosabb sajátága (és ez talán Székelyföld példáján a legjobban érzékelhető), hogy egy termékcsoportot csak csokorba fűzve, package-ként lehet a piacra dobni. A kulturális motivációval már rendelkező turista lett légyen az Magyarországról, az EU-ból, vagy akár belföldről is, ha a fogadó terület nem rendelkezik nemzetközi szintű attrakcióval, attrakciókkal csak akkor látogat el a térségbe, ha megfelelően előkészített és reklámozott, jó marketinggel rendelkező programcsomagot tudnak rendelkezésére bocsátani. Székelyföldön a már létező turisztikai termékek kialakítása mellett tehát a vonzerők feltérképezésén túl azok egységbe rendezését, a csomagként értékesíthető termékfejlesztést emelném ki kulcsfontosságú idegenforgalmi tevékenységként.

SWOT analízis

Székelyföld változatos és idegenforgalmi szempontból is sokszínű természet- és társadalom-földrajzi potenciálját azonban negatív tényezők is, erősen befolyásolják. A térség turizmusának SWOT analízisét az alábbi táblázat tartalmazza:

<i>Erősségek</i>	<i>Gyengeségek</i>
Gazdag történelmi múlt	Infrastruktúra
Gazdag hagyományok	Nagyobb volumenű tőke hiánya
Kötődés Magyarországhoz (nyelv, kultúra stb.)	Megfelelő marketing, promóció hiánya
Természeti alapok	Privatizációs bevételek hiánya

Lehetőségek	Hátrányok
Magyarországi kapcsolatok (szakmai, befektetői oldalról) kiaknázása	Nehezen megközelíthető, aprófalvas térségek
Infrastrukturális befektetések	Külföldi tőke hiánya (-privatizáció)
Különböző igényszinteknek megfelelő kínálat kialakítása	
Szakember-képzés	

A SWOT analízist vizsgálva alapvető előnynek tekinthető tehát Székelyföld nyelvi, kulturális, történelmi hagyományainak sokszínűsége, azoknak az anyaországgal fenntartott kedvező viszonya. Ez a viszony mindazonáltal, úgy érzem, a turizmus szemszögéből még igen sok, kiaknázatlan lehetőséget tartalmaz. A helyzet kedvező irányú változtatásának hathatós eszköze lehet/lehetne a megfelelő mértékű és szintű promóciós és marketing tevékenység kialakítása, tervszerű idegenforgalmi tevékenység végzése.

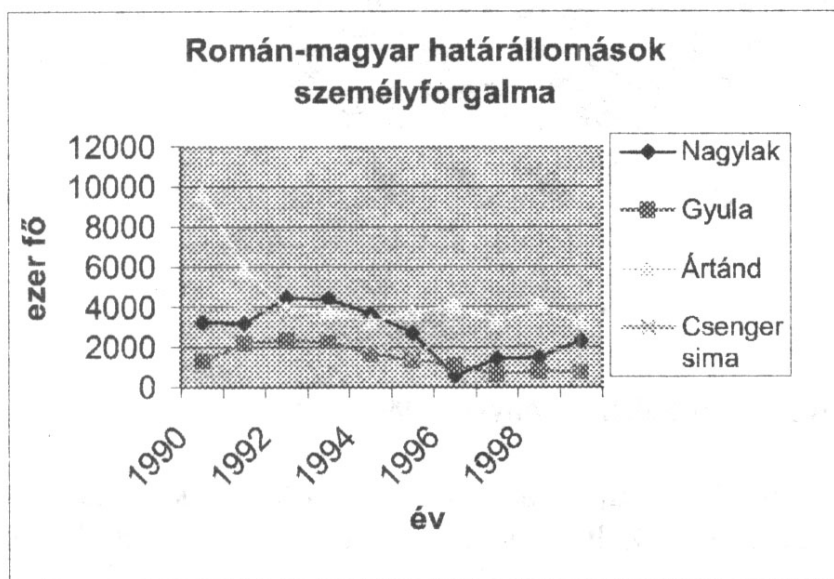
A SWOT analízisben is említett viszonylagos tökehiányt látszik az utóbbi években egyre inkább növekvő külföldi (elsősorban magyar) befektetések növekvő volumene megcáfolni. A nemrég privatizált szovátai üdülőkomplexum szolgál talán az egyik legnaprakészebb példával a Magyarországról érkező működő tőke említésekor. Megjegyzendő mindazonáltal, hogy, mint azt a fenti privatizációs példa is jól szemlélteti, a bürokratikus eszközök jelenléte vagy a még mindig tisztázatlan tulajdoni jogviszonyok erősen hátráltatják a nemcsak Magyarországról, hanem az esetlegesen az Európai Unióból érkező tőke beáramlását. Mindezen hátráltató tényezők ellenére ígéretesnek látszik a magántőke mellett az állami támogatás növekedése is, hisz a magyar kormány felismerve annak jelentőségét az elkövetkező években egyre nagyobb volumennel fogja támogatni mind anyagilag mind szakmailag a székelyföldi turizmus fejlődését.

A szakember-képzés kapcsán megjegyzendő, talán ildomos lenne még nagyobb mértékben együttműködni a megfelelő magyarországi szervezetekkel, kutatókkal, hiszen javaslataikkal, az idegenforgalomban szerzett tapasztalatukkal hathatós partnerként tudnának együttműködni az erdélyi szervezetekkel, szakemberekkel.

Összességében Székelyföld SWOT analízise kapcsán az első és legfontosabb hiányosságokat az infrastruktúra terén találom. Az elsősorban az utak, közlekedési lehetőségek, illetve a kiszolgáló infrastruktúra terén tapasztalt hiányosságok és a külföldi tőke nem megfelelő jelenlétét vizsgálva elmondhatjuk tehát, hogy azok a vizsgált terület gyors és látványos fejlődését még hosszú évekig vissza fogják vetni.

Határforgalom-elemzés

A magyar-román határforgalmat az utóbbi évtized statisztikai alapján vizsgáltam meg. A vizsgálat célja volt feltárni a '90-es évek határforgalmában kialakult esetleges változásokat. Az összes határátlépések számát vizsgálva elmondható, hogy Nagylak és Ártánd határátkelőhely forgalma változott jelentősebben, Csengersima és Gyula forgalma lényegében nem mutatott szignifikáns különbségeket. Az értékeket évekre lebontva vizsgálva leszögezhetjük, hogy a határátkelések száma fokozatosan csökken Románia irányába.

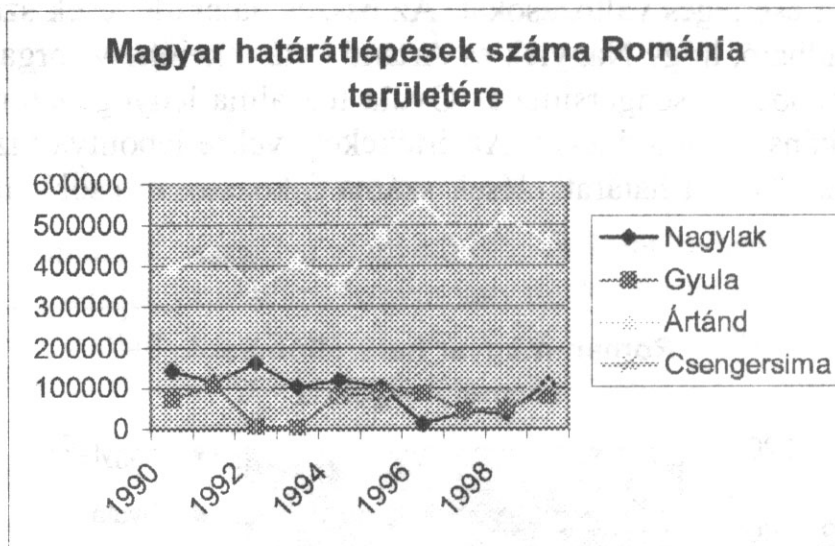
2. táblázat

Forrás: KSH Turisztikai évkönyvek, 1990-1999.

A 3. táblázat adatai külön vizsgálják a magyar határátlépések számszerű változásait. Ennek függvényében azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az 1990-es időpont adataiból kiindulva, Ártánd kivételével mindenhol csökkentek a határátlépések. Ez óhatatlanul is azt jelenti, hogy az egyéb határforgalom mellett a Magyarországról Romániába érkező turisták száma is csökkenő tendenciát mutat, mutatott.

Az évekre lebontott vizsgálat azonban kedvezőbb képet mutat. Az 1990-es statisztikához viszonyított csökkenés ellenére leszögezhetjük, hogy mindegyik határátkelőhely esetében a valamely évben tapasztalt legkevesebb határátlépéshez képest, az azóta eltelt időszakban egytől-egyig növekedésnek indultak ezen mutatók. Gyula és Csengersima határátkelőknél az

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. Válogatás a II. Székelyföld Konferencia előadásából
abszolút minimumot 1993-94 táján, mindkét ország nagymértékű gazdasági visszaesése idején tapasztaltam, és Nagylak esetében is szignifikáns volt a csökkenés ezen időszakban.

3. táblázat

Forrás: KSH Turisztikai évkönyvek 1990-1999

A táblázatok által nyújtott adatok is híven tükrözik Románia idegenforgalmának, s ezen belül kulturális turizmusának kettősségét. Annak ellenére, hogy kedvező adottságokkal rendelkezik az ország, illetve Székelyföld, a turizmus felvirágoztatása tekintetében, annak mindenkori gazdasági helyzete, infrastrukturális és politikai-külpolitikai problémái visszavetik a beérkező turisták számát.

Összegzés, következtetések

Székelyföld kulturális turizmusát vizsgálva a szerző az alábbi következtetésekre jutott. A térség Erdély kulturális értékekben egyik – ha nem a – leggazdagabb tája, így változatos néprajzi, építészeti, vallási értékei azt idegenforgalmi szempontból kiemelik földrajzi környezetéből. Rendkívül jó, és eddig még nem kellő mértékben kiaknázott lehetősége a terület szoros kulturális kapcsolódása Magyarországhoz. A nyelvi és kulturális kötelek tehát szignifikáns kiindulópontot jelentenek Székelyföld nemcsak belföldi, hanem nemzetközi – elsősorban Magyarországgal történő – turizmusának felvirágoztatásában is.

A térség mindazonáltal igen sok negatívan ható, elsősorban gazdasági tényezővel bír, melyek túllépése nélkül a fejlődés előmozdítása lehetetlennek látszik. Jelen tényezők közül elsősorban az infrastrukturális hiányosságokat emelném ki. A térség nehezen megközelíthető, aprófalvas terület, ahol nem mellesleg öregedő népesség is jellemzi a populációt. Az utak minősége messze elmarad az Európai Unió normáktól, bár megjegyzendő, az utóbbi egy évtizedben jelentős változások álltak be a főútvonalak tekintetében. Az elérhetőség márpedig az egyik legfontosabb motivációs tényező a turizmusban, annak minősége jelentősen befolyásolhatja a turisták utazási döntését mind pozitív, mind pedig negatív irányba.

A tanulmányban korábban említett működő tőkehiányt illetve az ebből adódó hiányosságokat említeném második helyen. A privatizáció csekély mértéke Romániában még mindig igen nagy állami befolyást von maga után, így egy-egy sikeres, vagy annak tűnő magánosítás valóban jelentős előrelépésnek könyvelhető el (Szováta privatizációja). Megjegyzendő mindazonáltal, hogy Erdély és Székelyföld számára nem feltétlenül csak a külföldi anyagi támogatások és befektetők jelenthetik a végső megoldást, hanem, ahogy azt a helyi vállalkozók is említik, a turisták számának jelentős növekedése, ezáltal a bevételek megnövekedése, amit később vissza lehet forgatni a vállalkozásba.

Székelyföld turizmuspotenciálja a megfelelő és hathatós marketingpolitika, promóciós termékek viszonylagos hiányában még nem igazán ismert a külföld előtt. A Magyarországról érkező turisták jól bevált útvonalakat járnak be, elsősorban jellemzi őket a barátok, rokonok látogatása, másodsorban pedig az autóbuzos, társas kirándulások. A megfelelő mértékű állami támogatás hiányában nagyon nehéz továbbá kiépíteni Székelyföld turizmusának szervezeti rendszerét, azonban ezen a téren már jelentős fejlődés tapasztalható főleg a falusi turizmus terén (Romániai Magyar Gazdák Szövetsége). Székelyföld változatos, de egyenként nem nemzetközi vonzerővel bíró, turisztikai potenciálja elsősorban annak kulturális értékeire épít, a kínálat iránt tehát mind nagyobb igény mutatkozik, a térség idegenforgalmának felfuttatása végett azonban annak csomagba szervezésére, packageként történő értékesítésére mind nagyobb igény mutatkozik. A turizmusban rejlő lehetőségeket, a már létező idegenforgalmi potenciált összegezni, rendszerezni kell, a különböző igényszinteknek megfelelő turisztikai kínálat kiépítésével és megfelelő marketing tevékenységgel pedig a tényleges keresletet érdemes megcélozni.

Felhasznált irodalom

Üzlet a havasokon. Figyelő. 2001. 08. 14.

FÜLÖP, I.

1994 *Turizmus a kultúrában, kultúra a turizmusban*. (Idézet). Budapest, Magyar Művelődési Intézet, p. 47.

Szovátai üdülőprivatizáció – Sótlanok. *Heti Világgazdaság* 2001/25. pp. 29-31.

HORVÁTH, A.

1999 *Turizmus a kultúrában, kultúra a turizmusban*. Budapest, Magyar Művelődési Intézet.

Kultúra és Közösség-Turizmus. Művelődéstudományi folyóirat, 2001/11.-III. szám. p. 144.

LENGYEL, M.

1994 *A turizmus általános elmélete*. Budapest, KIT Képzőművészeti Kiadó. pp. 297.

Napi Turizmus. 2001-06-25. Hírek: Új lehetőségek előtt a székelyföldi turizmus.

TRÓCSÁNYI, A.

2001 *Cultural Tourism in Hungary. Resources & Future Perspectives. Tourism – An Alternative for the Development of the Economies in Transition* (Konferencia előadás). Kolozsvár, 2001. Megjelenés alatt.

<http://www.erdelyiturizmus.hu/index.php>